

Tam izza gozda . . .

Skozi košata vrata dreves gledam v raj:

Trata z rose srebrnim nakitom in jutranjim svitom oblita,
stezica pne se prek nje in nese v gozdič najtišje želje;
nad vsem nebo v vedrini, sinjini . . .

Srcé brez željâ trepetá v opoju vtelešenih sanj;
da trata in nebo sem, se zdím, in ves v žaru drhtim:
živim, živim!

A tam izza gozda votlo, zamolklo šumi, buči
(očem se zdi, da se črn, gost dim v nebo vali),
aeroplan ^{cer plav} zlohotno snuje . . . ruje . . . kljuje . . . ^{vedno huje}

iz duše se vzpenja žgoča, kljujoča, naraščajoča misel.

Miran Jarc.

Peter Zrinjski in Fran Krištof Frankopan.

Jos. Mantuani.

Ali te priszega more bit zdarsaua,
Czeszara Nimszoga ka sze kod vasz daua,
Znai da te od toga izam Bog razuezaua,
Nemoguchnoszt szuoga kada oproschaua.

(Peter Zrinski, Adrianskoga
mora Sirena, VI, 31.)

Svečano, resno razpoloženje je vladalo letos dne 30. aprila v kraljevem Zagrebu. Mesto v trobojnicah in črnih zastavah, ulice polne ljudi, nepregledne množice v narodnih krojih in prazničnih opravah, društva z zastavami, deputacije z venci; trgovine zatvorjene, uradi praznujoči. Ob cestah goreče svetilke v belem dnevu — zastrte s črno tenčico — zakaj?

Izročali so domači zemlji ostanke dveh mož, ki sta bila izkrvavela kot upornika pod mečem avstrijskega krvnika že pred 248 leti in potem spala v tujini smrtno spanje do teh naših dni, ko domoljubje ni več pregreha in stremljenje po neodvisnosti domovine ne več izdajstvo. Ne bo odveč, če pomislimo, vkoliko se dá morebiti zagovarjati postopanje mož, ki ju je ohranil narod hrvaški neizbrisno v spominu, ju smatral za svoja narodna mučenika in ni miroval, da je dobil vsaj njune ostanke v svojo sredo. Je li ta vdanost brez etične podlage?

Boj za zemsko srečo se pojavlja v raznoterih oblikah; bije se za obstanek plemen, za socialno uredbo med razredi, za absolutno nadvlado posameznikov in za osvajanje tujega ozemlja; posebno na to zadnjo vrsto so bili samovladarji ponosni in so izvajali iz nje

svoj najčastnejši naslov: »razširjevalec države« že od pamtiveka.¹

Traģedija Zrinski-Frankopan ni v svojem bistvu nič drugega kakor odpor zoper absolutno nadvlado tujerodnih gospodov v prilog samostojnosti oģrske in hrvaške države, ki sta imeli po svoji ustavi neizpodbitno pravico do samouprave. Da razumemo ta boj in pomen hrvaških prvoboriteljev, posezimo nekoliko nazaj v zgodovino njune dobe.

Odkar so bili Turki l. 1453. zavzeli Carigrad, je stala vsa Evropa zoper »dednega sovražnika krščanskega imena«; kajti Osmani so se začeli vmešavati v vse zadeve sosednih držav in stremili za tem, da jih osvojé. Tako na Erdeljskem. Tam so odstavili (1658) kneza Rákóczyja, ker se je bil udeležil vojne na Poljskem. Na njegovo mesto so stanovni izvolili Ahaca Barcsaija. A Rákóczy se ni hotel udati in je udrl z

¹ Že v starem Egiptu so ga poznali; Ramzes II. n. pr. se je imenoval »razširjevalec meja«; rimski cesarji so se imenovali »augustus«; v srednjem veku so prevajali nemški cesarji »semper augustus« z besedami »zu allen Zeiten Mehrer des Reichs«.